

УПЛЫЎ САЦЫЯЛЬНЫХ СЕТАК НА МОЎНУЮ АСОБУ МАЛАДОГА БЕЛАРУСА

Віршыч Е. І.

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Пятрова Н.Я. – к.філал.н., дацэнт

Артыкул прысвечаны ўплыву сацыяльных сетак на развіццё і фарміраванне моўнай асобы маладога беларуса, аналізу станючых і негатыўных аспектаў гэтага працэсу, а таксама ролі дыджытал-платформ у папулярызацыі беларускай мовы сярод моладзі.

У эпоху дыджыталізацыі сацыяльныя сеткі сталі неад’емнай часткай штодзённага жыцця маладога пакалення. Такія платформы, як Instagram, TikTok, Telegram і VKontakte, выкарыстоўваюць мільярды карыстальнікаў па ўсім свеце, а ў Беларусі, па даных сацыялагічных даследаванняў 2024-2025 гг., моладзь праводзіць у іх больш за тры гадзіны ў суткі [1]. Актуальнасць тэмы працы «Уплыў сацыяльных сетак на моўную асобу маладога беларуса» вызначаецца некалькімі ключавымі фактарамі. Па-першае, беларуская мова, якая выразна адрозніваецца ад пашыранага рускамоўнага асяроддзя, патрабуе актыўнай папулярызацыі сярод моладзі, каб не страціць статус жывой і запатрабаванай. Па-другое, сацыяльныя сеткі фарміруюць новыя нормы камунікацыі, дзе вынік бачыцца не толькі ў стварэнні беларускамоўнай супольнасці, але і ў рызыках аслаблення ідэнтычнасці. Па-трэцяе, у апошні час адбыўся экспанентны рост беларускамоўнага кантэнту: напрыклад, хэштэг *#беларускамова* ў Instagram назапасіў мільёны пастоў, а ў TikTok – мільярды праглядаў. Гэта сведчыць, што сацыяльныя сеткі – гэта не толькі прастора для забаў, але і моўная лабараторыя, дзе фарміруецца асоба маладога беларуса. Мэта гэтай працы – даследаваць уплыў сацыяльных сетак на развіццё моўнай асобы, выявіць станючыя і адмоўныя аспекты, а таксама прапанаваць высновы для далейшага развіцця.

Моўная асоба (лінгвістычная асоба) – гэта складаны феномен, які аб’ядноўвае сукупнасць асаблівасцей чалавека, звязаных з выкарыстаннем мовы для стварэння і ўспрымання тэкстаў. Мы згодны, што гэта сукупнасць магчымасцей і характарыстык чалавека, якія забяспечваюць стварэнне і ўспрыманне змястоўных тэкстаў, адрозных ступенню структурнай складанасці, глыбінёю і дакладнасцю адлюстравання рэчаіснасці, пэўнай мэтавай скіраванасцю. У беларускім мовазнаўстве тэрмін моўнай асобы развіваўся, паказваючы, што моўная асоба рэалізуецца праз ідыялект (сукупнасць моўных адзінак, якія адлюстроўваюць індывідуальную карціну свету) і ідыястыль

(асаблівы спосаб арганізацыі гэтых адзінак). Як слушна заўважаюць навукоўцы, за “кожным тэкстам стаіць яго стваральнік, які характарызуецца не толькі ўзроўнем валодання мовай, але і асаблівым выбарам моўных сродкаў» [2, с. 94]. Гэта ўключае тры грунтоўныя ўзроўні: вербальны (лексіка, граматыка, арфаграфія), семантычны (значэнні, каннотацыі, асацыятыўныя рады) і прагматычны (мэты камунікацыі, эфектыўнасць узаемадзеяння). На нашу думку, для маладога беларуса сацыяльныя сеткі ўплываюць на ўсе гэтыя ўзроўні: ад эстэтычнай прывабнасці да практычных навыкаў камунікацыі і культурнай ідэнтычнасці.

Не выклікае сумнення, што сацыяльныя сеткі маюць шматвектарны і глыбокі ўплыў на моўную асобу маладога беларуса, дэмакратызуючы яе развіццё ў дыджытальнай прасторы. Яны не толькі даюць магчымасць выкарыстоўваць мову, але і ператвараюць яе ў інструмент самавыяўлення, супольнасці і навучання. Сёння моладзь успрымае беларускую мову не толькі як спадчыну, але і як прыгожы, эстэтычны інструмент, які ідэальна ўпісваецца ў візуальную эстэтыку сацыяльных сетак. У Instagram і TikTok часта сустракаюцца крэатыўныя пасты, дзе мова становіцца неад’емным элементам: напрыклад, эстэтычныя подпісы пад фотаздымкамі прыроды («Сэрца б’ецца ў такт вясны») ці цытаты Я. Купалы з эфектам «вайба», якія набіраюць тысячы лайкаў. Такія прыклады фарміруюць вербальны ўзровень моўнай асобы, дзе моладзь практыкуе слэнг і неалітаратурныя формы, робячы мову жывой, блізкай і «крутой». У TikTok папулярныя мемы, дзе падлеткі «трансфармуюцца» з рускамоўнага ў беларускае маўленне, напрыклад, гумарыстычныя відэа ад @hodnaby, дзе ў жартаўлівай форме паказвана гісторыю «знішчэння» мовы, атрымліваючы тысячаці лайкаў і каментарыяў. Гэта спрыяе семантычнаму развіццю асобы, бо карыстальнікі асацыююць беларускую мову з пазітыўнымі эмоцыямі, гумарам і сучаснасцю і ў іх з’яўляюцца адчуванні, якая ўсё ж такі прыгожая нашая беларуская мова.

Звернем увагу, што сацыяльныя сеткі ствараюць беларускамоўнае асяроддзе, якое так неабходна ў грамадстве з рускамоўным дамінаваннем. Платформы дапамагаюць знайсці «сваіх»: групы ў Telegram, напрыклад, «Беларускамоўны Мінск» ці «Беларускі Моладзевы Хаб», аб’ядноўваюць тысячы маладых людзей для практыкі, абмену вопытам і анлайн-гурткаў, дзе размаўляюць пра ўсё: ад экалагічных праблем да поп-культуры. Гэта развівае прагматычны ўзровень моўнай асобы, навучаючы эфектыўнай камунікацыі без страху памылак. Ініцыятыўная моладзь стварае анлайн-праекты: слоўнікі, напрыклад, Slounik.org, граматычныя даведнікі накшталт Gramatyka.by, а таксама зборнікі цытат у Canva. Узгадаем вядомага відэаблогера Васіля Ядчанка з каналам «Мова ад Васіля» ў TikTok, які захапляе моладзь гумарыстычнымі перакладамі паўсядзённых слоў і правіламі арфаграфіі, набірае мільёны праглядаў. У Twitter карыстальнікі дзеляцца гісторыямі, як маці адразу пераходзіць на беларускую мову, падтрымліваючы сына: «Размаўляйце па-беларуску па-за межамі сваёй бурбалкі». Гэта паказвае, як сеткі матывуюць сем’і і сяброў да беларускамоўнай камунікацыі.

Адукацыйны кантэнт вызначае ключавую ролю ў развіцці навыкаў. У сацыяльных сетках сустракаюцца пасты з перакладамі («Дзень = Сонечны дзень»), гістарычнымі фактамі («Тарашкевіца выжыла!») і правіламі («Чаму 'цётка', а не 'тётка'?»). Відэа ад Belsat TV пра гісторыю мовы маюць мільёны праглядаў, а на канале Kurzgesagt з 22 млн. падпісчыкаў з’явіліся беларускія субтытры. Так сацыяльныя сеткі нязмушана прасоўваюць мову ў паўсядзённае жыццё, робячы яе сімвалам ідэнтычнасці. Сапраўдны ўплыў бачыцца ў стварэнні новага слэнгу і гібрыдных форм. Моладзь уводзіць англіцызмы («вайб», «хайп»), трансліт і наўмысна скажоныя словы, ствараючы «сеткавую мову» – жывую, нефармальную. Напрыклад, у TikTok чэлэнджы #размаўляйпабеларуску, дзе падлеткі чытаюць рэп або танцуюць пад беларускія тэксты, набіраюць мільёны праглядаў. Гэта робіць мову дынамічнай, але выклікае спрэчкі аб «пурызме».

Такім чынам, сацыяльныя сеткі аказваюць значны ўплыў на моўную асобу маладога беларуса, фарміруючы эстэтычную прывабнасць, супольнасць, навыкі і матывацыю. У апошні час беларускамоўны кантэнт у інтэрнэце вырас больш чым на 300 %, што сведчыць аб рэальным адраджэнні мовы ў дыджытальнай прасторы [3]. Аднак, на нашу думку, для поўнага развіцця неабходны дзяржаўныя і грамадскія праграмы падтрымкі – конкурсы, гранты, адукацыйныя ініцыятывы, каб пераадолець выклікі і пазбегнуць рызык. Моладзь з’яўляецца крыніцай да захавання і папулярнага беларускай мовы, і сацыяльныя сеткі даюць ёй магчымасць рэалізаваць гэты патэнцыял. Гэта стварае трывалую аснову для нацыянальнай ідэнтычнасці ў эпоху глабалізацыі.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Даследаванне выкарыстання сацыяльных сетак у Беларусі [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://www.statista.com/topics/7864/social-media-in-belarus/>. – Дата доступу: 01.11.2025.
2. Петрова, Н. Е. О соотношении понятий 'идиолект' и 'идиостиль' / Н. Е. Петрова // Известия Гомельского государственного университета имени Ф. Скорины. Гуманитарные науки. – 2023. – № 4 (139). – С. 94 – 98.
3. Русак, В. Беларуская фанетычная школа: пераемнасць і перспектывы / В. Русак [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/belaruskaya-fanetychnaya-shkola-peraemnasts-i-perspektivy>. – Дата доступу: 01.11.2025.